

Ime in priimek:	
Razred / Letnik:	

Standardizirani kompetenčno usmerjeni pisni
zrelostni izpit / zrelostni in diplomski izpit

Glavni rok 2021

Slovenščina

Napotki za obdelavo nalog

Spoštovana kandidatka! Spoštovani kandidat!

Pri tej klavzuri imate na izbiro tri tematske sklope s po dvema nalogama. Izberite enega od treh tematskih sklopov in obdelajte obe nalogi izbrane teme.

Tematski sklopi	Naloge
1. Literatura – umetnost – kultura	Tone Kuntner: <i>Jaz te imenujem mati</i> Svetlana Makarovič: <i>Pesem o Sloveniji</i> interpretacija besedila (450 do 550 besed) 2 prilogi (pesmi)
	Florjan Lipuš o pisanju povzetek (270 do 330 besed) 1 priloga (intervju)
2. Sodobna tehnologija in mediji	Staro in novo razprava (405 do 495 besed) 1 priloga (komentar)
	Kaj nam pove splet komentar (315 do 385 besed) 1 priloga (časopisni članek)
3. Vloga spolov v poklicu	Žensko podjetništvo analiza besedila (405 do 495 besed) 1 priloga (časopisni članek)
	So poklici moški ali ženski? komentar (315 do 385 besed) 1 priloga (intervju)

Prepuščeno vam je, katero delno nalogo tematskega sklopa obdelate kot prvo.

Pišite z modrim ali črnim pisalom, ki se ga ne more radirati/brisati.

Uporabljajte izključno liste, ki smo vam jih dali na razpolago. Za oceno upoštevamo vse, kar napišete na liste in česar niste prečrtali. Prečrtajte zaznamke na listih.

Na vsak list napišite svoje ime in tekočo številko strani. Navedite številko izbranega tematskega sklopa in naslov naloge, ki jo obdelate.

Če delate z računalnikom, uredite najprej čelno vrstico in tam vpišite svoje ime in številko strani. Kot pripomočki so dovoljeni tiskani in – v primeru, da delate z računalnikom – elektronski slovarji. Uporaba (tiskanih in spletnih) enciklopedij ali elektronskih informacijskih virov ni dovoljena.

Oddati je treba zvezek z nalogami in vse liste, ki ste jih uporabili.

Vaše delo se ocenjuje po teh kriterijih:

- vsebina
- struktura besedila
- slog in izraz
- normativna jezikovna pravilnost

Mnogo uspeha!

Tema 1: Literatura – umetnost – kultura

Naloga 1

Tone Kuntner: *Jaz te imenujem mati*

Svetlana Makarovič: *Pesem o Sloveniji*

Napišite interpretacijo besedila.

Preberite pesmi *Jaz te imenujem mati* (2000) Toneta Kuntnerja (priloga 1) in *Pesem o Sloveniji* (1984) Svetlane Makarovič (priloga 2).

Napišite **interpretacijo besedila** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Povzemite vsebino in sporočilo obeh pesmi.
- Analizirajte zgradbo in jezikovne značilnosti pesmi.
- Primerjajte pogled obeh avtorjev na domovino.
- Zavzemite stališče do izpovedi obeh pesmi in se navežite na 30. obletnico samostojnosti Republike Slovenije.

Besedilo naj obsega 450 do 550 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 1 / Priloga 1

Tone Kuntner: *Jaz te imenujem mati* (2000)

Jaz te imenujem mati,
ker sem tvoj sin
in ker imaš mehko srce kakor mati. 3

Jaz te imenujem mati,
ker imaš solzo za mojo žalost
in smeh za moje veselje. 6

Jaz te imenujem mati,
ker si moj dom
in ker mi daješ tolažbo ob hudih urah. 9

Jaz te imenujem mati,
ker imaš kruh za mojo lakoto
in posteljo za mojo bolezen. 12

Jaz te imenujem mati. –
Kako naj tebe imenujem,
domovina? 15

Vir: Tone Kuntner: Mošt. Iz moje kleti. Aus meinem Keller. Aus dem Slowenischen von Andrea Haberl-Zemljč. Celovec: Wieser 2005, str. 112.

INFORMACIJE:

Tone Kuntner (rojen: Trate v Slovenskih goricah, 1943): slovenski pesnik in gledališki igralec

Naloga 1 / Priloga 2

Svetlana Makarovič: *Pesem o Sloveniji* (1984)

Slovenija, to je središče veselja,
Slovenija, to je središče sveta,
Slovenija žgancev in kislega zelja,
Slovenija, kjer so koline doma! 4

Slovenija v varstvu presvete trojice,
ki varno nad strehami roko drži,
so v tvojih svinjakih prav tolste prasice,
da v drugih deželah primere jim ni! 8

Slovenija naša, dežela pijancev,
po grlu poženemo vse, kar kaplja,
a če po naključju preveč se nažremo –
ne manjka se vzrokov, da se kozla¹. 12

Slovenija, ti si središče veselja,
Slovenija, biser si cele zemlje,
Slovenija žgancev in kislega zelja,
čevapčičev, ražnjičev, sliv itede. 16

Vir: Svetlana Makarovič: *Pesmi o Sloveniji: za tuje in domače goste*. Ljubljana: Lutkovno gledališče 1984, str. 1.

Razlaga besed:

¹ kozlati (*ekspr. nizko*): bruhati

INFORMACIJE:

Svetlana Makarovič (rojena: Maribor, 1939): slovenska pesnica, mladinska pisateljica, igralka, ilustratorka in šansonjerka

v varstvu presvete trojice: Pesem je iz zbirke *Pesmi o Sloveniji*, kjer je vsaka pesem posvečena kakemu liku ali predmetu iz Levstikove povesti o Martinu Krpanu, npr. *Pesem o lipi* ali *Pesem o soli*, *Pesem o Krpanovi kobili*, *Pesem o Sv. Duhu* ... Besedna zveza je dvopomenska: Krpan je bil doma na Vrhu pri Sv. Trojici in je duhovno in telesno krepak Slovenec, ki v tem primeru še vedno »drži svojo roko« nad Slovenijo in Slovenci.

Tema 1: Literatura – umetnost – kultura

Naloga 2

Florjan Lipuš o pisanju

Napišite povzetek.

Situacija: Na delavnici o sodobni slovenski književnosti na Koroškem boste govorili o Florjanu Lipušu. Kot zastopnica/zastopnik šolskega literarnega krožka želite predstaviti pisatelja svojim sošolkam in sošolcem.

Preberite intervju s Florjanom Lipušem »*Pisanje je osvobajajoče opravilo*«, ki je bil objavljen 20. junija 2018 na spletni strani dnevnika *Delo* (priloga 1).

Napišite **povzetek** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Imenujte tematiko besedila.
- Navedite glavne teme, ki se jih pisatelj dotika v intervjuju.
- Izpostavite Lipuševe kritične besede o rabi slovenskega jezika.

Besedilo naj obsega 270 do 330 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 2/Priloga 1

»Pisanje je osvobajajoče opravilo«

Kresnikov nominiranec: Florjan Lipuš o svojem delu Gramoz pravi, da je rana na narodnem telesu.

Intervju: Jožica Grgič

Lipuševa zadnja knjiga *Gramoz* ni tipičen roman z dogajanjem in liki, ampak je bolj literarno preiščevanje. Edini dogodek je obisk vaščanov ženskega koncentracijskega taborišča, od koder se niso vrnile tudi številne pripadnice slovenske manjšine iz Koroške.

Delo: *Gramoz je, kakor tudi nekatera druga vaša dela, delno avtobiografski. V njem se, tako kot v romanu Zmote dijaka Tjaža, spominjate matere, ki je umrla v nemškem koncentracijskem taborišču. To spodbuja vaša želja, da te stvari ne bi šle v pozabo, ali kaj drugega?*

Lipuš: Tragedija, ki so jo doživele slovenske žene v taborišču Ravensbrück, je povezana z današnjim narodnim stanjem na Koroškem. To stanje je nadaljevanje tragedije z drugimi sredstvi. Slovenski jezik in s tem slovenski človek izginjata s koroškega prizorišča. Pokazalo se je, da so zatiralci dosegli cilj in da ga dosega tudi današnja oblast, pri čemer mi pridno sodelujemo. Desetletja po vojni je javnost odrivala dogodke in le z odporom in nejevoljo, redko z iskrenim obžalovanjem, se jih večina danes zaveda. Če se bomo teh dogodkov kdaj le še spomnili, bodo imeli vred-

nost epizode, o kateri se nekega dne ne bo več govorilo. Ker ne bo več nikogar, ki bi govoril o njih. *Gramoz* je rana na narodnem telesu.

Delo: *Pred dobrim desetletjem ste izjavili, da ste vse, kar ste imeli povedati, že povedali in da je literarno pisanje preveč resna stvar, da bi se človek ukvarjal s tem do zadnjega zdibljaja. Pa še vedno pišete. Gramoz ste izdali ob osemdesetletnici. Kaj vas še vedno žene k pisanju?*

Lipuš: Tisto, kar je bilo na začetku spodbuda, da sem napisal prvi stavek, tudi danes še velja in določa pisanju jakost in vztrajanje. Ista spodbuda deluje še danes: neka nedoločljiva notranja potreba po tovrstni dejavnosti. Nič se ni spremenilo pri motivaciji. Vse je povedano, pa vendar še ni povedano vse. Predolgo vztrajanje pri nekdanji avtorjem neprijazni založbi je pustilo sledove: zaradi tega celo desetletje nisem pisal. V tej nesrečni dobi se mi je pisanje upiralo, in tudi to, kar je že bilo napisano, se mi je odtujilo. Zakasnil sem se torej in moral spraviti še pred zimo svoje seno pod streho.

Delo: *Tematsko se osredotočate na zamejsko Koroško. Tako ste poskrbeli, da je slovenska Koroška v Avstriji na zemljevidu sodobne literature. Vam je to v zadoščenje?*

Lipuš: Veliko je slovensko pišo-
čih na Koroškem, a čedalje manj
bralcev. Čemu literatura v času,
ko na Koroškem nihče več ne bo
govoril slovensko oziroma bodo
govorili slovensko le še trmasti
posamezniki, izjeme na kakšnem
srečnem jezikovnem otoku? Gro-
teskno je, da bo morda ostalo
kakšno slovensko literarno delo,
a ne bo več ljudi, ki bi zaznali to
delo. Zato nekateri pravočasno
prestopijo v nemščino, da si zago-
tovijo dovoljšnje bralstvo. Nekaj
nenavadno pomembnega imajo
povedati svetu, za kar je njihov
materni jezik očitno preveč ubog.
Slovensko pišočin na avstrijskem
Koroškem zmanjkuje ljudstva. Ta
grotesknost nikomur ne more biti
v zadoščenje.

Delo: *Veliko pozornosti posvečate jeziku in slogu, kar je zlasti očitno v Gramozu, kjer ni glavne zgodbe ali linearne pripovedi. Zakaj se vam zdi to tako pomembno?*

Lipuš: To je moj način pristopanja k literarnemu pisanju. Če ste pisatelj, pisateljica, stvari ne morete povedati tako, kakor jih je povedal vaš sosed. V *Gramozu* je »junak«
skupnost ljudi enake usode, posamezniki ne igrajo vloge. To je narodna skupnost, ki se sama odpravlja, ukinja svoje eksistenčne pogoje, opušča jezik in samo še upravlja to, kar so ji zapustili

predniki. Ali ni grozljivo smešno, da v neki daljni deželi slovenski jezik izginja v času, ko dosega vrh? Vse sloni na jeziku. Najbolj se tega zavedajo naši nasprotniki, zato je prav jezik nenehno kamen spotike. V Žitari vasi občina noče postaviti dvojezičnih napisov v moji domači vasi Sele, čeprav večina prebivalcev ne bi imela nič proti. Župan, deželni poslanec, tega noče. Da v tej vasi živi tudi neki slovensko pišoč človek, je komaj znano in občini prej v zadrego. Ne vedo, kaj početi z njim. Spoštovanja je v moji občini deležen, kdor se odreče svoji identiteti. Spoštovanje zasluži tisti, ki odloži vse slovensko.

Delo: *Zelo ste zagledani v slovenski jezik. Kako in zakaj se je skozi vaše življenje ta ljubezen krepila? Ste kdaj razmišljali, da bi kaj napisali v nemščini?*

Lipuš: V času doraščanja, socializacije, pravijo učeni ljudje, se je

vse javno dogajalo v nemščini. V slovenščini se mi je dogajalo vse domače, osebno, vse to skrito in skrivano, v zavesti shranjeno. Za literarno pisanje je bilo samo to odločilno. V nemščini sem pisal in pišem tudi danes predvsem priložnostne esejistične stvari. Slovenski jezik dolgujem predvsem mami, ki je zaradi tega dve leti prenašala grozote nemškega taborišča. Povrhu ima človek hrbtenico zato, da hodi pokončno.

Delo: *Koliko je za vas pisanje obremenjujoče ali morda osvobajajoče, ko se vedno znova vračate v svojo travmatično preteklost, ko ste kot šestletni otrok ostali brez mame?*

Lipuš: Pisanje samo je vse prej kot obremenjujoče, je sproščujoče, osvobajajoče opravilo. Bilo je samozaščita, da sem v poznih mladostnih letih imel to otroško usodo za normalno in se nisem veliko zadrževal v preteklosti. Tudi okolica je bila naravnana k

temu. Kot otrok sem bil ob materi, k pišočemu človeku se je mati vrnila.

Delo: *Mislite, da bi bilo na Koroškem in nasploh v Avstriji spet mogoče, da bi »sosed ovadil soseda«, kakor pišete v Gramozu?*

Lipuš: Vsak čas je to mogoče. Vidimo samo to, kar se dogaja na površju in kaže na zunaj. Kaj se dogaja znotraj, je prikrito, kljub temu znaki vedno znova pridejo na površje. Občina Žitara vas zaradi strahu pred nacistično nastrojenimi ne ustreže moji, naši zahtevi po slovenskem krajevnem napisu. Sosed na Selah je svojčas sam spravil svojo družino v taborišče. Enako bi se dogajalo danes, ko bi ti ljudje le imeli priložnost za to. Demokracija nas rešuje, pa tudi ta ni podarjena, temveč jo je treba vseskozi na novo postavljati na noge. Nič ni samoumevno, najmanj človekova svoboda. ■

Vir: <http://www.delo.si/kultura/knjiga/pisanje-je-osvobajajoce-opravilo> [30.11.2020].

INFORMACIJE:

Florjan Lipuš (rojen: Lobnik pri Železni Kapli, 1937): koroškoslovenski pisatelj, učitelj, urednik

Tema 2: Sodobna tehnologija in mediji

Naloga 1

Staro in novo

Napišite razpravo.

Preberite komentar Zorane Baković *Staro in novo*, ki je bil objavljen na spletni strani dnevnika *Delo*, 14. septembra 2018 (priloga 1).

Napišite **razpravo** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Obnovite glavne misli komentarja.
- Primerjajte avtoričine misli z lastnimi izkušnjami glede odnosa do starih (tehničnih) naprav.
- Razpravljajte o tem, ali je vedno potrebno imeti najnovejšo tehniko.
- Zavzemite stališče do trditve, da je vse, kar je nekaj vredno, narejeno tako, da traja.

Besedilo naj obsega 405 do 495 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 1 / Priloga 1

Staro in novo

Zorana Baković

Moj prijatelj K. je edina meni znana oseba z mobilnim telefonom, starim 17 let. Njegov računalnik je samo nekoliko mlajši, pogosto pa mi pripoveduje o neprekosljivi kakovosti zvoka iz njegovih lesenih zvočnikov, starejših od treh desetletij.

In vsakič, ko pomislim na njegov dom, se mi zdi, da so v njem celo pralni stroj (seveda iz prejšnjega stoletja), radijski aparat (zaostali primerek izumrle vrste) in omenjeni zvočniki (stabilno nameščeni na robu preproge v dnevni sobi) cenjeni družinski člani. Slikoviti zgodovinarji njegovega odraščanja. Trden protidokaz sodobnemu času, v katerem se tehnološki napredek kaže s kratkotrajno, minljivo in večno menjavo generacij.

Seveda mislim na generacije strojev in elektronskih naprav. Vsi drugi, ki se ne moremo upreti novim stvarjem in vnaprej iščemo razloge, zakaj potrebujemo mobilni telefon z nekoliko natančnejšim fotoaparatom, računalnik z zelo hitrim procesorjem ali miniaturnim zvočnik z globokim basom, smo člani globalnega kulta hitrih sprememb. Ne mine niti deset let, mi pa smo s čim manjšega že prešli na čim večje, s »pametnega« na »intuitivno«, z ne vem kakšnih motorjev na inverterske¹ in že s prstom na denarnici čakamo na naslednjo novost. Vse to poskušam označiti za ustvarjalen nemir. K. je prepričan, da gre za past. Vse, kar je nekaj vredno, pravi, je narejeno tako, da traja. Spomni me na zenbudistično² zgodbo, v kateri so učitelja vprašali, kako dolgo je

mogoče pisati z enim lepopisnim čopičem. »Večno,« je odgovoril. »Če veste, kakšen je čopič, in ga pravilno postavljate na površino papirja, zakaj bi se sploh moral kdaj obrabiti?« In človek? Če bi poznali svojo dušo, se pravilno prehranjevali, dovolj spali in upoštevali zakonitosti telesa, ali bi se kljub temu morali postarati?

Po ulici se mimo pripelje dvosedežni audi kabriolet iz šestdesetih let prejšnjega stoletja. Lastnika sta po letih njegova vrstnika. Vozita ga, kakor da sta njegova prijatelja. Iz žepa vzamem svoj nov mobilni telefon, da bi ju fotografirala. Vprašam se, kdo je v tem trenutku srečnejši. ■

Vir: <http://www.delo.si/mnenja/komentarji/staro-in-novo> [30.11.2020].

Razlaga besed:

¹ **inverterski**: naprava iz sprejemnika in oddajnika, ki omogoča sprejem radijskega, televizijskega programa na področju, ki ga matični oddajnik ne zajema

² **zenbudizem**: filozofska smer v budizmu, razširjena zlasti na Japonskem, ki uči tehniko samoobvladovanja, notranje sprostitve

Tema 2: Sodobna tehnologija in mediji

Naloga 2

Kaj nam pove splet

Napišite komentar.

Situacija: Na šoli ob svetovnem dnevu svobode medijev pripravljajo projekt na temo *Pomeni svoboda medijev resničnost posredovanih vsebin?*. Izdali boste tudi brošuro, za katero ste se odločili napisati komentar, ki mu izberete tudi ustrezen naslov.

Preberite članek Marka Puschnerja *Bodi varen: Ni vse res, kar je na internetu*, objavljen 16. januarja 2018 na spletni strani dnevnika *Delo* (priloga 1).

Napišite **komentar** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Ubesedite temo članka.
- Obnovite vsebino članka o prepoznavanju lažnih informacij.
- Predlagajte sošolkam in sošolcem, kako ravnati z lažnimi informacijami.

Besedilo naj obsega 315 do 385 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 2/Priloga 1

Bodi varen: Ni vse res, kar je na internetu

Laži in zavajanja se širijo po internetu.

Marko Puschner

Janja hodi v prvi letnik gimnazije. Pri vseh predmetih je zelo uspešna, le angleščina ji povzroča težave. Slovnice ne razume, prav tako pa ji težave povzroča izražanje, ker si nikakor ne more dobro zapomniti pomena besed. Težave je imela že v osnovni šoli, a ji je nekako uspelo z veliko učenja vzdrževati sprejemljive ocene. V gimnaziji pa je pouk angleščine veliko bolj zahteven in je morala vložiti veliko truda za dvojke. Temu je hotela narediti konec, zato se je po pomoč in informacije obrnila na internet. Pri brskanju po spletnih straneh je naletela na oglas, ki je obljubljal, da se bo v štirinajstih dneh naučila tekoče govoriti angleško. Spletna stran je obljubljala, da bo po naročilu in plačilu 30 evrov prejela kartice za učenje. Resno je začela razmišljati, da bi del svojih prihrankov namenila za nakup.

Janja je naletela na oglas, ki ji je ponujal enostavno rešitev. Obljubljal ji je nekaj, kar ne zdrži kritične presoje. Takšnih oglasov, ki zavajajo ali neposredno lažejo, je na internetu veliko, za njimi pa stojijo takšni in drugačni prevaranti, katerih namen

je zgolj pridobiti denar. Pa na spletu ne naletimo le na lažnive oglase, temveč tudi na namensko zavajajoče zapise, videoposnetke, ponarejene fotografije in drugo. Izjemno veliko lažnih in zavajajočih informacij kroži po družbenih omrežjih med uporabniki in po e-pošti. In vse preveč ljudi jim verjame. Ne smemo pozabiti tudi na lažne novice (fake news), ki so v zadnjem času postale pereče in jim nasedajo tudi ugledni klasični in spletni mediji. Ker imajo lažne novice tudi politični vpliv, proti njim na več ravneh teče organiziran boj, v katerem sodelujejo evropska komisija, velika družabna omrežja in ponudniki spletnih vsebin.

Ne smemo verjeti vsemu na internetu

Nikakor ne smemo verjeti vsemu, kar preberemo in vidimo na internetu, še posebej ne, če je vir informacije le eden. Pravzaprav je bolje, da dvomimo o vsem in poskušamo z iskanjem dodatnih informacij dvome razbliniti. Živimo v času, ko lahko na internetu tako rekoč kdorkoli objavi karkoli, za širjenje pa poskrbijo uporabniki družbenih omrežij. Motivi, zakaj objavljati neresnič-

ne informacije, so lahko različni. Lahko gre za zaslužek (s prevaro), politično vplivanje, nepoznavanje določene tematike ali njeno napačno razumevanje, vplivanje na javno mnenje, zakrivanje resnice ipd. Ljudje zelo radi nasedejo lažnim informacijam, ki so jim (iz apolitičnega ali osebnega razloga) všeč in jih pogosto intenzivno širijo dalje.

Na spletu je zelo preprosto objaviti lažno informacijo in to lahko izvede kdor koli. Ponarediti fotografije ni tako težko, zadostuje že nekaj spretnosti in program za obdelavo fotografij. Razvita je že programska oprema, ki omogoča ponarejanje govora posameznika, in programska oprema za ponarejanje videoposnetkov posameznika (npr. govora politika).

Prepoznavanje lažnih informacij na spletu

Prepoznavanje lažnih informacij je zelo zahtevno in včasih tudi nemogoče, če na posameznem področju nismo strokovnjaki. Zato se postavlja vprašanje, kako se sploh zaščititi pred lažnimi informacijami. Odgovor je zdrava mera skepticizma in kritično mišljenje. Vsako informacijo, ki

jo prejmemo, ovrednotimo in poskušamo določiti njeno resničnost. Sliši se sicer zapleteno, vendar v resnici sledimo nekaj smernicam.

- Presodimo, ali je informacija mnenje ali dejstvo. Če gre za mnenje, potem to ni zagotovilo, da je informacija kakovostna ali resnična, saj gre lahko za zmotno prepričanje posameznika.
- Preverimo avtorja. Je strokovnjak, poklicni novinar ali nekdo, ki piše komentarje povsod, kjer je možno?
- Pozorni smo na datum informacije. Na spletu so vedno dostopne sveže in stare informacije. Pogosto nekaj, kar je veljalo pred nekaj leti, danes ne velja več.
- Preverimo vire. Poskušamo ugotoviti izvor informacije in ocenimo, ali izvira iz zanesljivega vira. Članki in drugi

zapisi na spletu imajo pogosto povezavo na izvirne vire, zato to ni tako težko preveriti. Če so izvorni viri znanstvene narave (npr. znanstvene revije ali članki), potem informaciji lažje zaupamo, vendar moramo biti pozorni, kako je avtor besedila, ki smo ga prebrali, povzel informacije iz izvornega vira. Avtorji so pogosto površni in napačno povzemajo ali pa jemljejo iz konteksta, s tem pa se lahko spremeni pomen. Zaupanja vredne spletne strani navajajo vire informacij.

- Mnenj ne oblikujemo na podlagi čustev. Če nam nekaj ni všeč, to še ne pomeni, da je neresnično, in obratno.
- Do informacij, ki so »predobro, da bi bile resnične«, smo zelo kritični in jih dobro pretehtamo. Po potrebi se posvetujemo z nekom, ki področje pozna.

- Vprašamo se po motivih avtorja. Kakšen je namen zapišane? Če gre za oglas, gre za namen prodaje in posledično zaslužka. V tem primeru se verodostojnost informacije lahko bistveno zmanjša. Veliko nam lahko pove podatek o lastniku domene. Je to podjetje ali posameznik iz Slovenije, EU ali od kod drugod? Je domena stara ali je bila registrirana pred nekaj tedni?
- Do domnevno resničnih zgodb, ki so se zgodile prijatelju prijatelja, smo zelo zadržani. Pogosto gre za urbane mite, ki ne držijo.

Prepoznavanje lažnih informacij na internetu ni vedno preprosto, nas pa zdrava kritičnost pri sprejemanju informacij lahko zaščiti pred številnimi neresnicami ali zavajajočimi informacijami. ■

Tema 3: Vloga spolov v poklicu

Naloga 1

Žensko podjetništvo

Napišite analizo besedila.

Preberite članek *Podjetnice se tudi med kariero izobražujejo* avtorice Mateje Vadnjal, ki je bil objavljen 22. septembra 2018 v spletni izdaji časopisa *Dnevnik* (priloga 1).

Napišite **analizo besedila** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Povzemite temeljne izpovedi besedila.
- Analizirajte besedilo glede na besedišče in jezikovne značilnosti, posebej se osredotočite na strokovno besedje.
- Razložite sporočilo preglednic z lastnimi besedami.

Besedilo naj obsega 405 do 495 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 1 / Priloga 1

Podjetnice se tudi med kariero izobražujejo

Mateja Vadnjal

Uspešne podjetnice so lahko tudi ženske, ki niso dokončale višje ali visoke šole. Res pa je, da je med podjetnicami najmanj visoko izobraženih profesionalk. Te bomo v podjetniške vode usmerili na primer z drugačnim pristopom do spin-off podjetij, kar lahko privabi mlade raziskovalke, in s prijaznim podjetniškim okoljem.

Izobrazba je eden najpogostejših in največkrat uporabljenih pokazateljev splošnega človeškega kapitala. Večji splošni človeški kapital naj bi podjetnike bolje pripravil na prilagajanje zunanjim spremembam na njihovi podjetniški poti, kar potrjujejo tudi številne raziskave med podjetniki, manj pa med podjetnicami, saj je raziskovanje podjetnic še relativno nova veja raziskovanja v podjetništvu. 5

Obsežna raziskava med slovenskimi podjetnicami, ki sem jo opravila, nanjo pa je maja in junija 2017 odgovorilo 340 podjetnic, je pokazala, da je ob ustanovitvi podjetja nekaj manj kot 40 odstotkov podjetnic imelo dokončano ali srednjo¹ oziroma manj kot srednjo izobrazbo (38,8 odstotka), podoben delež (39,4 odstotka) pa visoko izobrazbo. Skoraj polovica (48,8 odstotka) podjetnic, mlajših od 35 let, je imela že ob ustanovitvi podjetja dokončano visoko izobrazbo. 10

Potisnjene v podjetništvo 15

S starostjo se ta delež visoko izobraženih zmanjšuje. Med podjetnicami, ki so starejše od 45 let, je najnižji delež tistih, ki so v podjetništvo stopile z dokončano visoko izobrazbo, takih je v tej starostni skupini 32 odstotkov. Večji delež visokošolsko izobraženih med mlajšimi podjetnicami in najmanjši delež med starejšimi v času ustanovitve podjetja bi lahko pojasnili tako, da je med starejšimi podjetnicami več tistih, ki so bile pahnjene v podjetništvo iz nuje zaradi izgube zaposlitve v času gospodarske tranzicije. Po drugi strani je mlajših in bolj izobraženih podjetnic morda več zato, ker je v zadnjih letih ali desetletju zaposlovanje mladih izobraženih ljudi vse bolj kompleksno. 20

Podjetnice so od ustanovitve podjetja do danes zvišale svojo raven izobrazbe. Delež vseh podjetnic, ki imajo danes doseženo vsaj visoko izobrazbo, se je povečal na 43,8 odstotka. Glede na čas ob ustanovitvi podjetja je danes manjši delež podjetnic z doseženo srednjo¹ izobrazbo oziroma nižjo, takih podjetnic je med vsemi 27,6 odstotka. Večji je delež podjetnic s podiplomsko izobrazbo, ki se je povečal s 7,6 na 12,1 odstotka. Več kot polovica podjetnic v starosti do 45 let ima danes doseženo najmanj visoko izobrazbo. 25

Dodatno znanje za uspešno podjetništvo 30

Zanimivo je tudi, da so se deleži vseh ravni izobrazbe anketiranih podjetnic razen najnižje (srednja in manj) v času njihovega podjetniškega delovanja pomembno izboljšali, kar kaže na znaten delež podjetnic, ki se med kariero izobražujejo in pridobivajo višje ravni izobrazbe. Podjetnice očitno razumejo in cenijo pomen znanja za svoje uspešno poslovanje.

Tudi vsakoletne raziskave Global Entrepreneurship Monitor (GEM) kažejo, da je izobrazba podjetnic v višje razvitih državah višja kot v manj razvitih državah. Stopnja visoke izobrazbe ob ustanovitvi podjetja je pri slovenskih podjetnicah najvišja med najmlajšimi in najnižja med najstarejšimi podjetnicami. V Veliki Britaniji je na primer 19 odstotkov podjetnic z izobrazbo na ravni naše višješolske izobrazbe, 22,7 odstotka je imelo poklicno izobrazbo in 27,73 odstotka dodiplomsko izobrazbo. Slovenske podjetnice so nekoliko bolj izobražene, kar sovпада z ugotovitvami o višji stopnji izobraženosti podjetnic v tranzicijskih državah (Manolova² idr. 2007).

35

40

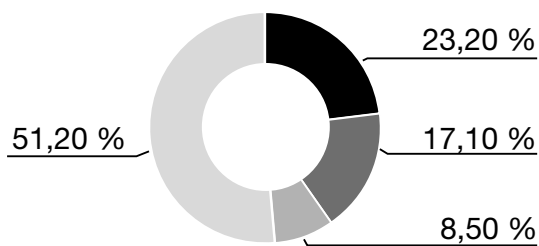
Glede na visoko izobraženost mlajših podjetnic lahko predvidevamo, da bo med njimi več takih, ki znajo izkoristiti različne alternativne vire za rast in razvoj podjetja, kar jih bo lahko vodilo do razvoja uspešnih rastočih inovativnih podjetij.

Izobrazba podjetnic glede na starostna obdobja

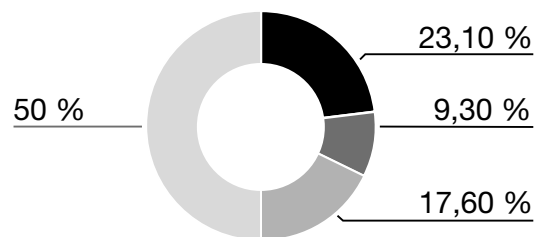
PODATKI Mateja Vadnjala

- POKLICNA IN NIŽJA ● SREDNJA
- VIŠJA ● VISOKA/UNIVERZITETNA

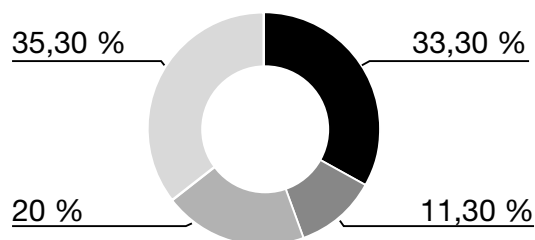
Starost podjetnice: do 35 let

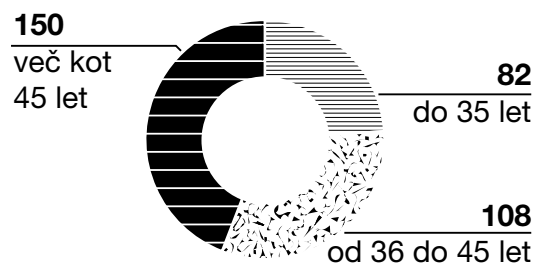
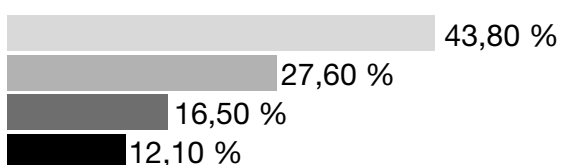
Starost: od 36 do 45 let

Starost: več kot 45 let

Skupaj (vzorec 340 podjetnic)

Kako bi lahko razdelili podjetnice glede na njihove potrebe 45

Ugotovili smo, da med podjetnicami različnih starosti ni značilnih razlik v izobrazbi. Zato smo opravili še analizo skupin glede na različne stopnje socialnega in človeškega kapitala podjetnic. Dobili smo štiri skupine, ločujejo jih dejavniki, ki bolj vplivajo na motive in aspiracije³. Glede na to, da je najobsežnejša skupina podjetnic, ki izkazujejo najnižje pokazatelje tako človeškega kot socialnega kapitala, zelo pa po številu zaostajajo podjetnice z izrazito visokim človeškim kapitalom, ki ga sestavljajo dejavniki izobrazbe in predhodnih izkušenj, se pred raziskovalce in snovalce politik pospeševanja podjetništva postavlja vprašanje izobraževanja in spodbujanja visoko izobraženih profesionalk za podjetništvo. 50

Z analizo skupin smo dobili štiri skupine podjetnic z naslednjimi značilnostmi. Največja je skupina podjetnic, ki imajo podpovprečne različne izkušnje iz panoge. V drugi skupini se kažejo podpovprečne vse sestavljene spremenljivke⁴ človeškega kapitala razen različnih predhodnih menedžerskih izkušenj. Druga značilnost te skupine je nadpovprečen vpliv prijateljev. 55

Tretja skupina ima nadpovprečno izraženo skupno spremenljivko za izobrazbo in za poslovno predznanje. Podpovprečne pa so njihove različne izkušnje iz panoge, v kateri delujejo. Pri indeksih dejavnikov socialnega kapitala se kaže nadpovprečen vpliv prijateljev in nadpovprečen pomen vključevanja v socialne mreže. Tretja skupina je še manjša od prvih dveh. 60

Daleč najmanjša je četrta skupina, ki ima nadpovprečne sestavljene spremenljivke vseh dejavnikov človeškega kapitala, podpovprečna pa je skupna spremenljivka vpliva prijateljev.

Tehnično-naravoslovna in poslovna izobraženost podjetnic

Nekaj več kot tretjina (36,7 odstotka) podjetnic ima izobrazbo tehnično-naravoslovne smeri. Med podjetnicami v različnih starostnih skupinah ni značilnih razlik v deležu tovrstne izobraženosti. Polovica podjetnic je odgovorila, da je dosegla katero koli stopnjo poslovne izobrazbe. Med njimi prevladuje delež starejših podjetnic. Kar 60 odstotkov podjetnic, ki so starejše od 45 let, in 43 odstotkov podjetnic v starostnem obdobju od 35 do 45 let, ima poslovno izobrazbo. Med najmlajšimi je delež obrnjen, le 38,3 odstotka podjetnic v starosti do 35 let ima doseženo neko vrsto poslovne izobrazbe. V nasprotju s slovenskimi so na primer britanske podjetnice manj poslovno izobražene, saj jih kar 83 odstotkov ni pridobilo izobrazbe poslovne smeri. 65

Vir: <http://www.dnevnik.si/1042840567> [30.11.2020].

Razlaga besed:

¹ Članek opisuje stopnjo izobrazbe podjetnic v Sloveniji in se nanaša na izobraževalni sistem v Sloveniji. Srednja šola odgovarja torej višji stopnji gimnazije oz. poklicnoizobraževalnih višjih šol v Avstriji z maturo.

² Avtorica navaja iz knjige, ki jo je z drugimi izdala Tatiana Manolova, profesorica menedžmenta v ZDA.

³ aspiracija: želja, prizadevanje

⁴ spremenljivka: spremenljiva količina, variabla, dejavnik

Tema 3: Vloga spolov v poklicu

Naloga 2

So poklici moški ali ženski?

Napišite komentar.

Situacija: Za informacijski časopis šolskega projekta o vlogi ženske in moškega v poklicnem življenju napišete uvodni komentar, za katerega izberete ustrezen naslov.

Preberite intervju z detektivko Bernardo Škrabar *Zmagovalna je kombinacija v paru ženska-moški*, ki je bil objavljen 7. aprila 2018 na spletni strani dnevnika *Delo* (priloga 1).

Napišite **komentar** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Na kratko obnovite glavne misli o vlogi ženske v poklicu, ki so nanizane v intervjuju.
- Ovrednotite navedene ženske značilnosti.
- V zaključku ocenite, ali je poklic detektiva/detektivke tipičen moški ali ženski poklic.

Besedilo naj obsega 315 do 385 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Naloga 2/Priloga 1

Zmagovalna je kombinacija v paru ženska-moški

Detektivka Bernarda Škrabar, direktorica detektivskega podjetja, o tem, kako se je znašla v »tipično« moški dejavnosti in uspela.

Intervju: Silva Čeh

Delo: *Kako se lahko ženske uveljavijo v dejavnosti in poklicu, kakor ga opravljate vi, kjer si verjetno večina predstavlja prej moško kot pa žensko kariero?*

Škrabar: Dokazano je, da se ženske nasploh težje uveljavimo, kaj šele v poklicu, kot je moj. Če bi bila moški, verjamem v to, da bi me trg dosti hitreje prepoznal kot kompetentno in da sem potrebovala veliko več časa za to, da sem se uveljavila. Vendar sem se tudi s tem prenehala ukvarjati in sem ta koncept razmišljanja izkoreninila iz svoje glave. Sedaj gledam na to, da sem ženska v tipično moškem poklicu, kot prednost, saj delam stvari bistveno drugače, po žensko.

Delo: *Kje opazate tudi pri svojem delu razliko med ženskim in moškim načinom delovanja?*

Škrabar: Verjamem, da smo ženske bolj pronicljive, natančne, predane, skrbne, potrpežljive, imamo bolj razvito intuicijo, delamo bolj celostno in smo sposobne opravljati več dejavnosti. Vse to je v našem poklicu še kako pomembno. Kolega, predavatelj na Fakulteti za varnostne vede,

je ravno pred dvema tednoma v predavanju o vodenju razgovorov povedal, da smo ženske bolj kompetentne za opravljanje razgovorov. S tem se načeloma strinjam, čeprav je po mojih izkušnjah zmagovalna kombinacija v paru, ženska – moški. Slednje je prednost tudi pri vodenju podjetja, zato si težko predstavljam naš tandem brez moškega.

Z uravnoveženostjo spolov menim, da se lahko dosežeta večja sinhronost in napredek v podjetju, zato smo v našem kolektivu na vodstvenem položaju dve ženski in en moški. To se je izkazalo za zelo uspešno, saj se zelo dobro dopolnjujemo.

Delo: *Ali je še veliko tabujev in enostranskih pogledov na to, kaj lahko ženske delajo in so pri tem uspešne, ali pa smo že postali do ženske enakosti bolj razumevajoča družba?*

Škrabar: V teku svoje 11-letne kariere v tem poslu sem ugotovila, da je zelo pomembno, da ostaneš zvest sam sebi in da greš svojo pot tudi takrat, ko morda nimaš odobravanja okolice, ko ni rožnato, ko ne sije sonce. Vztrajati moraš, biti moraš avtentičen in noro verjeti v svojo vizijo. Če

sta vizija in pot prava, potem to ni problem, saj te življenje samo pelje v pravo smer, vendar to ne pomeni, da je enostavno. Ni. Ko se ozrem nazaj, vidim kup neprepanih noči, odrekanja, skrbi, naporenega dela. Gledam mlade in vidim, da večina nekaj pričakuje, ne da bi za to kaj storila. Mislijo, da jim stvari kar samoumevno pripadajo, da se jim bodo drugi prilagajali. Ampak, če želiš kam priti, kaj doseči, moraš najprej ogromno vložiti v to, brez garancije, verjeti, iti naprej, šele potem pridejo rezultati dobrega dela počasi za tabo.

Delo: *Treba je torej vztrajati, ne obupati?*

Škrabar: Tako je. In ne smeš se bati izstopati. Kot zelo redka ženska v tipično moškem poklicu, poklicu specifičnih moških, poklicu, ki še vedno zveni nenavadno, si še toliko bolj izpostavljena, kot če bi bila na vodilnem mestu, v kateri drugi branži. Tega me ni strah, mi pa pomaga nedvomno moj trmast in močan karakter. Če doživim kakšen odpor, oviro, mi da to še samo več volje, da to premagam in grem naprej. Ne obupam, nikoli. Tudi, če me stvari utrudijo, se hitro regeneriram, pobrem in

grem naprej. Imam svoj fokus in ga nikoli ne izgubim izpred oči. Ko sem bila mlajša, sem se ozirala na to, kaj bodo rekli stanovski kolegi, bile so stvari, ki so me prizadele, nekolegialnost, neetičnost itd. Skozi leta sem se od tega popolnoma oddaljila, ustvarila svoj kolektiv in se na druge ne oziram več. Vem, kdo sem, dobro se poznam, kar je zelo pomembno pri opravljanju tega dela, vem, da delam dobro, da sem dobra oseba in to je tisto, kar zares šteje. Naučila sem se, da bodo ljudje vedno imeli komentarje. Če si uspešen, ni prav, če nisi uspešen, ni prav, če greš v levo, ni prav, če greš v desno, ni prav ... Za veliko ljudi je

kozarec pač vedno na pol prazen in skozi izkušnje sem prišla do tega, da je to njihov problem in ne moj. Težko prenesem besedno zvezo »se ne da«, ker menim, da se vse da in če je volja, potem je tudi pot!

Delo: *Statistike, raziskave še vedno kažejo, da ženske niso enakopravne, da so njihove plače nižje ...?*

Škrabar: Ne vem, ali smo postali do ženske enakosti bolj razumevajoči, če pogledamo statistike, vidimo, da se stvari zelo počasi spreminjajo in da smo še vedno slabše plačane kot moški, še vedno nas je veliko manj na vodil-

nih delovnih mestih kot moških. Sama se za tem ne oziram več, gledam samo še svojo pot in pot našega kolektiva, ker verjamem, da je pot posameznika edinstvena in da ne more moje poti hoditi prav nihče drug kot jaz sama.

[...] Ne obremenjuje me, kaj si ljudje mislijo o meni kot ženski na vodstvenem položaju, v tipično moškem poklicu, ker vem, da smo zelo povezan kolektiv, da smo dobrosrčni, prijateljski in zelo delavni in da smo zato, ker delamo dobro, pomagamo podjetjem reševati notranje tatvine, razne goljufije itd. na pravi poti. ■

